ION LUCA CARAGIALE—ÎN LIMBA SLOVACĂ

GH. CĂLIN

Cunoaşterea literaturii române în traduceri slovace s-a realizat pe scară mai largă abia în ultimele decenii. Înainte de a menţiona traducerile efectuate în zilele noastre, trebuie să amintim eforturile demne de mare stimă ale poetului Ivan Krasko (1876—1958), care a făcut primele tălmăciri din poezia lui M. Eminescu, încă din 1897—1899 *(Peste vîrfuri, De cîte ori iubito, Înger şi Demon, Departe sînt de tine)*. Publicate însă mai tîrziu [1], poeziile lui Eminescu în limba slovacă cunosc o ediţie mai reprezentativă abia în 1956.

În epoca dintre cele două războaie, scriitorul român cel mai larg tradus în limba slovacă este Liviu Rebreanu [2], iar după anul 1945, cînd viaţa culturală din Cehoslovacia a dobîndit o nouă orientare, interesul pentru literatura noastră, clasică şi contemporană, cunoaşte un nou reviriment [3].

---

[1] În revista «Slovenské smery», 1935, nr. 404—405.

[2] L. Rebreanu, *Jon*, trad. de Angela Dovalová, Martin, Matica Slovenská, 1943; *Povstanie*, trad. de Angela Dovalová, Martin, Matica Slovenská, 1944; *Kráľovič Horia*, trad. de Angela Dovalová, Martin, Matica, Slovenská, 1945.

[3] După 1945, apar în limba slovacă următoarele traduceri din literatura română: Zaharia Stancu, *Som bosý*, trad. de Jindra Hušková, Bratislava, Tratan, 1949; M. Sadoveanu, *Mitrea Cocor*, trad. de J. Hušková, Martin, Matica Slovenská, 1952; A. Baranga, *Burina*, trad. de J. Hušková, Martin, Matica Slovenská, 1952; M. Sadoveanu, *Výber z poviedok*, trad. de J. Hušková, Bratislava, SVKL, 1953; Z. Stancu, *Psi*, trad. de Alica Sabová, Bratislava, SVKL, 1955; M. Sebastian, *Posledná senzácia*, trad. de J. Hušková, Bratislava, DILIZIA, 1955; M. Eminescu, *Tiene na obraze času*, trad. de I. Krasko, Bratislava, SVKL, 1956; I. Creangă, *Spomienky z detstva*, trad. de J. Hušková, Bratislava, SVKL, 1957; M. Sebastian, *Hviezda bez mena*, trad. de J. Hušková, Martin, Osveta, 1958; M. Preda, *Rodina Morometovcov*, trad. de Alica Sabová, Bratislava, Slovenský spisovatel' 1959; M. Sadoveanu, *V znamení Raka*, Bratislava, SPKK, 1960; Octav Pancu Iaşi, *Veľká bitka pri malom jazere*, trad. de J. Hušková, Bratislava, Mladé letá, 1960; T. Popovici, *Smäd*, trad. de Angela Dovalová şi Peter Doval, Bratislava, Slovenský spisovatel', 1960; M. Beniuc, *Moja itaka*, trad. de Milan Ferko, Jindra Hušková şi Milota Šidlová, Bratislava, Slovenský spisovatel', 1961; A. Baranga, *Sicílská hra*, trad. de J. Hušková, Bratislava, SDLZ, 1961; Z. Stancu, *Kvety zeme*, trad. de J. Hušková, Bratislava, SVKL, 1962; L. Rebreanu, *Les Obesencov*, trad. de P. Doval, Bratislava, SVKL, 1965.

Din scriitorii români traduși în limba slovacă, un loc aparte ocupă Ion Luca Caragiale. Fără îndoială, I. L. Caragiale a fost cunoscut în Slovacia încă din primele decenii ale sec. al XX-lea, cînd cititorii slovaci au putut afla de scriitorul nostru din traducerile cehe [1], sau din spectacolele cu piesele sale prezentate în limba cehă [2]. Aceste traduceri pot fi considerate drept mărturii pentru o primă etapă în procesul de informare a publicului cehoslovac despre creația lui I. L. Caragiale. Ele au stimulat într-un fel și traducerile următoare, care se fac, în limba slovacă, începînd cu anul 1953.

În analiza procesului de pătrundere a operei lui Caragiale în limba slovacă deosebit de importante sînt atît spectacolele cu piesele sale [3], cît și apariția, în 1954, a două volume de teatru și proză, însumînd 5 piese și 63 de povestiri, articole, studii critice și politice [4].

Trebuie menționat încă de la început că prin numărul mare de lucrări, cît și prin originalitatea autorului lor, traducătorii și-au luat o sarcină de mare răspundere artistică.

Transpunerea lui Caragiale într-o limbă străină întîmpină de regulă numeroase dificultăți, legate de stilul scriitorului, care, fiind un observator neîntrecut al vorbirii contemporanilor săi, a făcut ca personajele să fie mai

---

[1] I. L. Caragiale, *Velikonočné svice* (nuvela *O făclie de Paște*, trad. de Anton Křečan, în vol. *1000 nejkrasnejších novell, 1000 svetových spisovatelů*, Praga, nr. 23, 1912, p. 35—54; I. L. Caragiale, *Zabavním vlakem (Tren de plăcere)* trad. de J. Hušková, în vol. *Lukullova třesen a jiné rumunské novely*, Praga, Nakladatel' J. R. Vilímek, 1926, p. 73—82; I. L. Caragiale, *Velikonočné svice*, trad. de J. Hušková, în vol. *Rumunšti prozaikove, v rámci vývoje jednotlivých literárnich škôl*, Praga, Unie, 1927, p. 139—154; I. L. Caragiale, *Ztracený dopis (O scrisoare pierdută)*, trad. de Jiři Staca și Otokar Hink, Praga, Unie, 1930.

[2] I. L. Caragiale, *Křive obvinení (Năpasta)*, trad. de J. Staca și O. Hink, spectacol în limba cehă, prezentat în 1929 la Teatrul Național din Bratislava, în direcția de scenă a renumitului regizor, Janko Borodáč; I. L. Caragiale, *Muž ze Tmy (Năpasta)*, trad. de J. Staca și O. Hink, spectacol în limba cehă, prezentat în 1930 pe scena teatrului Komorné Divadlo din Praga, în interpretarea studenților conservatorului praghez.

[3] Pe scenele teatrelor din Slovacia au avut loc următoarele reprezentări cu piesele lui I. L. Caragiale: *Stratený list (O scrisoare pierdută)*, trad. de J. Hušková, jucată la Teatrul Național din Bratislava, la 26. 6. 1953; *Na fašiangy (D-ale Carnavalului)*, trad. de Ladislav Floreán, jucată la Teatrul Janoš Zaborský din Prešov, în 1956; *Búrlivá noc (O noapte furtunoasă)*, trad. de J. Hušková, jucată la Teatrul J. G. Tajovský din Zvoleň, la 16.II.1957; *Milosť pán Leonida a reakcia (Conul Leonida față cu reacțiunea)*, trad. de J. Hušková, jucată pe Scena Mică a Teatrului Național din Bratislava, în 1965.

[4] Ion Luca Caragiale, *Výber z diela* I, II, Bratislava, Slovenské Vydavateľstvo Krásnej literatúry, 1954. **Vol. I,** trad. de Jindra Hušková, cuprinde: *Šťastný človek, Rrumun, Rrumunka, Vedec, Na súde, Rumunský drendátor, Občianska garda, Politika a delikatesy, Odmena za vlasteneckú obetu, Hrozná samovražda v ulici Vernosti, Telegramy, Zo vznešeného sveta, Súrne, Five o'clock, T'ažká atmosféra, Časy sa menia, Prenajme sa, Mladý pán Goe, Hlúpy učiteľ Situácia, Slávnostný deň, Prvá cena, Výletný vlak, Posledné zvesti, Matúra, Drobné úspori, Nové peniaze, Medzera, Inšpekcia, Na navšteve, Bubico, Čistokrvní Rumuni, Retaz slabosti, Reportáž, Do Kaštiela, Vianočná besednica, Razom svet nepremeníš alebo strýko a synovec, Prednáška* și piesele: *Búrlivá noc, Milosťpán Leonida a reakcia, Stratený list*; **Vol. II,** trad. de Ladislav Floreán: *Na fašiangy, Krivé obvinenie, Veľkonočná svieca, Hriech, Canuța, pochabý človek, V. Mânjoalovom hostinci, Dve výhry, Za vojny, V krčme, Ion, Básnikov podiel, Kir Ianulea, Čertov kôň, Abu Hasan, Rozprávka, Zo zápisníka, starého šepkára, Po päťdesiatich rokoch, V nirváne, Ironia, Dve poznámky, Zlomyseľnosť, Politika a literatúra, Gramatici a šašovia, Intelektuáli, 1907 — Od jari do jesene, Divotvorkyňa, Senzačná príhoda.*

autentice prin limbaj decît prin acțiunile lor [1]. Surprinsă de autor cu o mare acuitate, vorbirea personajelor sale lasă impresia vie a mediului din care aceștia provin. Prin varietatea formelor verbale, opera lui Caragiale poate fi considerată cea mai întinsă „anchetă lingvistică" pe care a înregistrat-o vreodată un scriitor român [2]. Limba lui Caragiale este limba unui univers comic, în care conciziunea expresiei, spontaneitatea, verva și ironia se regăsesc într-o sursă nesfîrșită de vitalitate și optimism. Naturalețea și fluiditatea proprie limbii lui Caragiale fac imposibilă parafrazarea acesteia. Iată unele din motivele pentru care transpunerea lui Caragiale într-o limbă străină cere toată atenția și exigența.

Cu toate acestea, traducerea lui Caragiale în limba slovacă a izbutit să se apropie mult de valoarea originalului. *O scrisoare pierdută* poate fi considerată, prin exemplele ce le oferă, o adevărată școală a traducerii. De pildă, apelativele des folosite *(venerabile, onorabile, stimabile)* sînt în concepția autorului român strict delimitate, fiecare din ele avînd o nuanță deosebită raportată unei anumite intenții, ironii etc. Astfel, în scrisoarea lui Cațavencu către Trahanache se spune:

TIPĂTESCU (luînd răvășelul și citind) — „Venerabilului d. Zaharia Trahanache, prezident al Comitetului permanent, al Comitetului școlar, al Comitetului electoral, al Comitetului agricol și a altor comitete și comiție... Loco... Venerabile domn, în interesul onoarei d-voastre de cetățean și de tată de familie, vă rugăm să treceți astăzi între orele 9 jum. și 10 a.m. pe la biuroul ziarului „Răcnetul Carpaților" la sediul Societății Enciclopedice Cooperative „Aurora Economică Română..." [3]

TIPĂTESCU (vezme lístok a číta): „Slovutnému pánovi, panu Zahariovi Trahanachemu, predsedovi stálého výboru školského výboru, volebného výboru, poľnohospodarskej komisie a iných vyborova komisií... Loco...
Vaša slovutnosť, v zaujme Vašej občianskej cti a Vašej cti ako otca rodiny pozývam Vás, aby ste sa dnes medzi pol deviatou a deviatou hodinou ustanovili do radakcie „Karpatská trúba", kde je aj sídlo encyklopedicko kooperativnej spoločnocti „Hospodárska zora Rumunska..." [4]

Venerabil în textul de mai sus presupune atît calitățile pe care Trahanache le avea pe plan social (prezident al diferitelor comitete și „comiție"), cît și însușiri de ordin personal, legate de vîrsta personajului („cetățean, dar și tată de familie"). În limba slovacă trebuia deci ales un cuvînt asemănător, pe care traducătoarea l-a redat prin *slovutnosť*, apelativ adresat în trecut oamenilor în etate și cu funcții înalte [5]. Același *venerabil* este însă întrebuințat de Caragiale și cu o altă intenție. Să comparăm fragmentele de mai jos:

---

[1] Vezi acad. Iorgu Iordan, *Limba „eroilor" lui Caragiale*, în vol. *De la Varlaam la Sadoveanu*, București, ESPLA, 1958, p. 362.

[2] Tudor Vianu, *Asupra caracterelor specifice ale literaturii române* în vol. *Studii de literatură română*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1965, p. 552.

[3] I. L. Caragiale, *Opere*, vol. I, București, ESPLA, 1952, p. 109. Aici și în continuare se va cita numai această ediție a vol. I—III, după care s-au făcut traducerile și se va nota cu CO, I, II, III.

[4] I. L. Caragiale, *Výber z diela* I, Bratislava, Slovenské Vydavatelstvo Krásnej Literatúry, 1954, p. 323. În continuare, citatele se vor nota cu CV, I, II, III.

[5] Vezi și *Slovník slovenského jazyka*, Bratislava, SAV, 1964, IV, p. 121.

FARFURIDI (cu intenţie fină). Pe *venerobilul* d. Trahanache l-am văzut intrînd la Caţavencu astăzi pe la zece, cînd mă duceam în tîrg... Eu, am n-am să-ntîlnesc pe cineva, la zece fix mă duc în tîrg...
BRÎNZOVENESCU. — Ei!
FARFURIDI. — Pe respectabila madam-Trahanache am văzut-o ieşind de la Caţavencu tot astăzi pe la unsprezece, cînd mă-ntorceam din tîrg... Eu, am n-am clienţi acasă, la unsprezece fix mă-ntorc din tîrg...
BRÎNZOVENESCU — Nu înţeleg.
FARFURIDI — Cum nu-nţelegi? la unsprezece fix...
BRÎNZOVENESCU — Nu frate, nu-nţeleg daraverile astea cu opoziţia...
.....
.....
Să fie trădare la mijloc? Ai?
FARFURIDI — Eu merg şi mai departe şi zic: trădare să fie, dacă o cer interesele partidului, dar s-o ştim şi noi!... (CO, I, p. 114).

FARFURIDI. — (zlomyseľne): Videl som vstupovať *ctihodného* pana Trahanacheho ku Caţavencovi, keď som išiel dnes o desiatej do mesta... Ja, či sa už mám s niekym stretnúť, či nie, ja vždy presne o desiatej idem do mesta...
BRÎNZOVENESCU. — No, a ďalej?
FARFURIDI. — Dnes o jedenastej, keď som sa vracal z mesta, videl som váženú madam Trahanache vychádzať od Caţavenca... Či mám, alebo nemám doma klientov, ja vždy presne o jedenastej sa vraciam z mesta...
BRÎNZOVENESCU. — To nechápem.
FARFURIDI. — Akože nechápeš? Presne o jedenastej...
BRÎNZOVENESCU. — Nie, braček, nechápem tie ťahačky s opozíciou.
.....
.....
Šípiš v tom nejaku zradu? Čo?
FARFURIDI. — Ja idem ešte ďalej a vravím: „Nech už je to zrada, ak to žiadajú záujmy strany, ale nech o nej vieme aj my...!" (CV, I, p. 327—328).

Avînd în vedere că Farfuridi bănuia vizita lui Trahanache în legătură cu opoziţia şi cu o eventuală trădare, apelativul *venerabilul* este folosit aici cu o anumită subtilitate. El nu mai putea fi tradus prin *slovutnosť* (resp. *slovutný*); în traducere s-a recurs la adjectivul *ctihodný*, care, atribuit unei persoane viclene, presupune tocmai o nuanţă peiorativă şi de ironie [1].

Evident că, în textul tradus, cuvîntul *venerabil*, care nu mai are aceeaşi formă peste tot (el este dat şi cu substantivul *slovutnosť* dar şi cu adjectivul *ctihodný*) îşi pierde din strictetea originalului, unde i se adresează de obicei numai unui singur personaj, lui Trahanache [2]. Traducătoarea a căutat însă să-l delimiteze: Farfuridi vorbeşte mai mult cu *ctihodný*, pe cînd Caţavencu foloseşte numai *slovutnosť*. Se asigură astfel frecvenţa regulată a apelativului, subordonată intenţiei replicii şi a personajului.

Mai greu s-a putut asigura în traducere frecvenţa apelativului *onorabil*, rostit ori de cîte ori e vorba de Caţavencu. Traducătoarea a nuanţat şi aici sensurile, însă n-a mai putut delimita folosirea apelativului.

Spre ex., cetăţeanul turmentat, zicînd că „d. Nae (adică Caţavencu) îi dă zece poli pe ea" (pe scrisoare), îi răspunde:

„... nu trebuie *onorabile*, parale... slavă Domnului... apropietar sînt (sughite), alegător (sughite şi se caută mereu) Vorba e.. eu (sughite), eu pentru cine votez?" (CO, I, p. 119).

„... *Drahý pán*, nepotrebujem, chvalabohu, peniaze... Som majiteľ (čká) realit, volič (čká a ustavične prekutáva vrecká), len o to mi ide (čká) na koho mám hlasovať?" (CV, I, p. 333).

[1] *Ctihodná matróna*, înseamnă în limba slovacă *vulpe bătrînă, descurcăreţ, viclean, şiret.*
[2] Chiar Trahanache a observat obiceiul lui Caţavencu de a-i spune numai „venerabile în sus", „venerabile în jos" (vezi CO, I, p. 110).

Sub influența apelativului „d. Nae", traducătoarei i s-a părut prea familiar să spună *ctihodný* (așa cum el, de fapt, există cînd îl întrebuințează Tipătescu), și l-a redat prin *drahý pán*. Dar tot cetățeanul turmentat, în scena a II-a, văzîndu-l pe Cațavencu la Tipătescu, exclamă:

— Ei *onorabilul!* nu te vedeam; sluga! O mie de ani pace! Și zi, mă lucrași, ai? Adică, dă-i cu bere dă-i cu vin, nu pentru cinstea obrazului... pentru ca să-mi faci pontul cu scrisoarea... bravos! dom'le Nae. (CO, I, p. 140).

Îha... *Tvoja slovutnosť!* Nezbadal som ťa ponížený služobník. Tisíc rokov pokoj... Pekne si to so mnou vybabral! Ej... raz pivo, raz víno — a to nie preto, aby si ma uctil... ale aby si mi potiahol list... Bravó, pán Cațavencu... (CV, I, 355).

Aici „onorabilul", deși spus de același personaj, se deosebește prin forma lui de cel întrebuințat anterior *(drahý pán)*, și într-un fel, pierde deci din frecvența cu care ne-a obișnuit originalul.

Acolo unde expresiile sînt numai ale uneia și aceleiași persoane, traducerea nu mai întîmpină o asemenea dificultate. Greutatea rămîne în a găsi doar corespondentul cel mai firesc.

Spre ex., la Pristanda expresiile: *curat-murdar, curat să le lăsăm* (fiind vorba de steaguri) și *curat violare de domiciliu* au fost bine traduse cu *načisto hnusák* (C.V. I, p. 315), *načisto ich nechajme* (C.V., I, p. 318) și respectiv, *načisto porušenie domového práva* (C.V., I, p. 342).

Prin expresia „curat-murdar" Pristanda vrea să-i intre în grație lui Tipătescu, care zice despre Cațavencu că e mișel dar și murdar, adică josnic. Traducătoarea putea să folosească substantivul *podliak* (josnic, om fără scrupule). În cazul în care s-ar fi tradus astfel, nuanța de antonimie *(curat-murdar)* ar fi dispărut, și efectul intenției n-ar mai fi fost același. Ea a ales însă substantivul *hnusák* (murdar), care alăturat lui *načisto* (curat) transmite același raport de antonimie ca și în textul lui Caragiale.

Traducerea *Scrisorii pierdute*, inclusă în volum, se deosebește în sens pozitiv de cea publicată la începutul aceluiași an în ediție separată [1].

Astfel, dacă în prima versiune expresia „curat să le lăsăm" a fost tradusă cu *dobre ich nechajme* (adică: bine să le lăsăm), în versiunea a doua traducătoarea a găsit o soluție mai adecvată: *načisto ich nechajme*. Și apelativele *neico* (nene) apar în versiunea a doua într-o traducere mai apropiată de cea din original. În prima versiune ele erau redate prin *drahý* sau *milý*, în care caz nu-și mai păstrau adevăratul sens. În versiunea a doua, s-a recurs la *batko* (atunci cînd lui Trahanache i se adresează Tipătescu), sau la *tatúlik* — tăicuță (folosit mai ales de Zoe, ca să arate tocmai diferența de vîrstă între cei doi soți) [2].

---

[1] I. L. Caragiale, *Stratený list*, trad. de J. Hušková, Martin, Osveta, 1954.

[2] În ultima versiune, nici numele proprii, în special diminutivele, n-au mai fost slovacizate (Števko pentru Fănică, Jurko pentru Ghiță etc.). Presupunînd că textul primei versiuni a fost folosit și în reprezentațiile teatrale, schimbarea numelor își găsește explicația în faptul că, actorilor le-ar fi fost greu să pronunțe vocala *ă* (Fănică, Ghiță) și atunci s-a recurs la corespondentele slovace: Jurko, Števko.

În ambele versiuni transpunerea în slovacă a piesei lui Caragiale este făcută cu grijă evidentă. Traducătoarea a folosit cu destulă pricepere mijloacele limbii vorbite, pentru a se apropia de valoarea originalului [1].

Presărat cu cuvinte franțuzești sau de altă origine, dialogul lui Caragiale prezintă și alte dificultăți pentru traducători.

Așa de exemplu, în comedia *O noapte furtunoasă*, Zița folosește cuvinte ca: *ambetată, depand* etc. (CO, I, p. 58). Aceste cuvinte sînt, prin specificul lor, mai greu de tradus. Ele nu sînt elemente de *jargon autentic*, ci rezultante ale unui dialog caricaturizat, defectuos, luate din francezul *s'embêter, dépendant* etc [2]. În acest caz, ele deși au fost traduse corect *(znudenesá, zavisí* și resp. *napadať)*, își pierd totuși din expresivitate. Acolo însă unde mijloacele limbii permit, elementele de jargon caricaturizat se păstrează *(bonsoar, alevoa, musiu, madam,* sau *fason* etc. rămîn în traducere la fel ca și în original, întrucît, deși în limba română sînt cuvinte împrumutate, ele se pot încadra într-o vorbire oarecum uniformă și cu normele limbii literare slovace).

În vocabularul personajelor lui Caragiale întîlnim și alte cuvinte de origine străină ca *democrațiune, constituțiune, prefațiune* [3] (CO, I, p. 35). Adaptate la sistemul limbii slovace *(demograciúny, konštituciúna* CV, I, p. 263), aceste cuvinte își păstrează sufixul, care are aceleași efecte ca și în originalul românesc.

Incoerența haotică în expunere și exclamațiile stereotipe, vulgare ale personajelor, rezultat al unei inculturi stridente [4] sînt de asemenea bine redate în traducerea slovacă. De pildă, în *Five O'clock* se spune:

MĂNDICA. — Ce slugi dobitoace! (feciorul vine). Nu te-am chemat pe dumneata; treaba dumitale e să stai la ușă; unde e dobitoaca de Roza?...
(Roza, subreta, apare) Ce faci cu ceaiul ăla?
ROZA. E gata coniță.
MĂNDICA. Apăi de ce dracu nu-l aduci odată?
ROZA. — E gata în salon.
MĂNDICA. — Atunci de ce nu spui, proasto! (CO, I, p. 134).

MĂNDICA. — Aké je to idiotské služobníctvo (vstúpi sluha) Teba som nevolala; tvoja práca je stať prin dverách; kdz je tá idiotská Róza?...
(zjaví sa chyžna Róza) Čo je s čajom?.
RÓZA. — Je pripravený, milostivá pani.
MĂNDICA. — Tak prečo ho, do čerta, už nedonesieš?
RÓZA. Pripravila som ho v salóne.
MĂNDICA. — Tak prečo to nepovieš ty hlupaňa! (CV, I, p. 96).

[1] Reușite ca echivalente, sînt cuvintele cetățeanului turmentat: *cioclopedică, comportativă, iconomie*, traduse prin *cviklopedická* (sau *velocipedická*), *komportatívna* (ptr. *comportativă*), *komická* (de la *economická*, pt. iconomie).

Discuție ar suporta numai unele inadvertențe. Le semnalăm, din dorința de a sugera îmbunătățirile necesare, într-o eventuală reeditare. La p. 106 (CO, I) se spune:... „eu cum căzusem mă ridic degrabă, o iau *pituliș* pe lîngă uluci și intru în curtea primăriei..." Adverbul *pituliș (pitiș)*, așa cum îl explică DLRM (Academia R. S. România, Institutul de lingvistică, București, 1958, p. 621), înseamnă *pe furiș*, pe *ascuns*. El a fost tradus cu *štvornožky* (CV, I, p. 320), adică, a merge sprijinindu-te de pămînt cu genunchii și cu coatele. Nu este adverbul cel mai fericit ales. Mai potrivit, ar fi fost adv. *ukradomky (tajne, nepozorovane)*. Sau: *a pune piciorul în prag* („după ce-i pui piciorul în prag și-i zic..." CO, I, p. 110) nu înseamnă *a pleca*, așa cum apare în traducere (CV, I, p. 324), ci a *forța, a determina pe cineva să-ți dea ceva (nútiť, donútiť)*.

[2] Vezi și I. Iordan, *op. cit.*, p. 387.

[3] Cuvintele în *-iune*, folosite uneori greșit de persoanele mai puțin instruite, se datoresc în bună măsură snobismului personajelor.

[4] G. Călinescu, *Caragiale, omul și opera*, în culegerea „Studii și comunicări", București, Ed. Tineretului, 1966, p. 198.

Textul slovac corespunde originalului românesc, intențiile și sensul general al schiței sînt respectate întocmai.

În lucrările în care Caragiale întreprinde o investigare a adîncurilor sufletești, locul dialogului este luat de schițarea rapidă, împlinită doar din cîteva trăsături, suficiente însă pentru a surprinde starea fiziologică anesteziile sau vagile senzații organice ale eroilor [1]. Un exemplu oferă în acest sens nuvela *O făclie de Paște:*

... Se petrecu atunci în această ființă un fenomen ciudat, o completă răsturnare; tremurătura lui se opri, abaterea dispăru și figura-i descompusă de-o atît de îndelungată criză, luă o bizară seninătate. El se ridică drept, cu siguranța unui om sănătos și puternic, care merge la o țintă lesne de ajuns... (CO, I, p. 292)

... Vtedy sa v tejto bytosti odohravalo sa čosi mimoriadneho, úplný zavrat; prestal sa chvieť, jeho *skľúčenosť* zmizla a jeho tvár, tak dlhou krízou zmenená, dostala výraz zvláštneho pokoja. Vzpriamil sa s istotou zdravého a silného človeka, ktorý ide k svojmu cieľu ľahko dosiahnuteľnému (CV, II, p. 121)

Traducerea slovacă izbutește să păstreze simetria și cursivitatea textului românesc. De remarcat că substantivul *abatere*, care în contextul lui Caragiale descifrează întreaga încordare a eroului, n-a fost tradus nici prin *kolísavosť* (șovăiala, nehotărîre), nici prin *nerozhodnosť* sau *váhavosť* (ezitare). Prin alegerea substantivului *sklúčenosť*, traducerea transmite cititorului nu numai îndoiala, dar și apăsarea sufletească a personajului *(stiesnenosť, tieseň* [2]*)*.

Atenție deosebită impun traducătorului particularitățile morfologice ale limbii lui Caragiale.

Scriitorul face adesea uz în narațiune de *mai mult ca perfectul perifrastic*. Încadrat de preferință în părțile inițiale ale povestirilor, atunci cînd autorul este preocupat să stabilească ordinea temporală a evenimentelor, acest timp indică, de fapt, procedeul literar folosit de scriitor [3]. În povestirea *Două loturi* se consemnează:

— E lucru simplu. Biletele *le-a fost cumpărat* cu bani împrumutați ca de cabulă, de la d. căpitan Pandele, fiindcă-i spuseseră mulți, cînd se tot plîngea că n-are noroc la joc, să-ncerce a juca cu bani de-mprumut... (CO, I, p. 338)

— Je to jednoduché. Žreby *sú kúpené* z penazí, ktoré akoby z laskavosti požical pán kapitán Pandele, lebo im mnohí povedali, keď sa jednostaj ponosovali, že nemajú šťastie, aby skúsili hrať, požičaných peňazí... (CV, II, p. 174)

Sau, în drama *Năpasta:*

... *Ala a fost ucis* pe tată-său, și-l băgase pe frate-său la ocnă... Pe urmă, vezi ce l-a învățat pe el maica Domnului, să vie la ocnă și să spue: eu am răpus pe taica, lui neica să-i dați drumul, că nu e vinovat... (CO, I, p. 266)

... Ten *si zabil* otca a dal zavrieť svojho brata do bane... Teraz uvidíš, čo ho naučila Matka božia: prišiel do bane a povedal: ja som zmarnil otca, bračeka pusťte, on nie je vinný... (CV, II, p. 96)

---

[1] T. Vianu, *I. L. Caragiale*, în vol. *Studii de literatură română*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1965, p. 350.

[2] Vezi *dicț. cit.*, IV, p. 248.

[3] Vezi, T. Vianu, *Mai mult ca perfectul și tehnica narațiunii*, în vol. *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*, București, ESPLA, 1957, p. 240.

Comparînd textul tradus cu originalul său, se poate constata: pe cînd în textul românesc se spune că biletele *le-a fost cumpărat*, deci se folosește o formă arhaică a mai-mult-ca-perfectului, în traducere, verbul auxiliar apare la forma lui de prezent (sú kúpené). Nu este însă vorba de vreo nerespectare a timpului. Exemplu *sú kúpené* este la diateza pasivă, în care caz el exprimă o *acțiune terminată*, iar nu în curs de desfășurare [1], și deci nu contravine originalului.

La fel de corectă este și traducerea celui de al doilea exemplu (ten *si zabil* octa). Dacă se iau în considerație elementele componente ale mai-mult-ca-perfectului perifrastic, (auxiliarul *a fi* urmat de participiu) desigur că mult mai apropiată formulei, *ala a fost ucis pe tată-său*, ar fi fost construcție *bol si zabil otca* (și nu *si zabil*). Acest timp *(bol si zabil)* este cunoscut în gramatica slovacă sub denumirea: *davnominulý čas* [2] și el ar fi corespuns accepțiunii textului original. Folosindu-se însă destul de rar și de regulă în texte vechi, traducătorului i s-a părut nepotrivit, și l-a evitat.

O construcție morfologică deosebită întîlnim la Caragiale și atunci cînd folosește *gerunziul* în *locul participiului trecut*. În *D-ale Carnavalului* se găsește acest fel de gerunziu. Spre ex.:

... Conținā oarbă?
Să mă fi cunoscînd?
(CO, I, p. 207).

... Slepý tanec?
Že by ma bol spoznal? (CV, II, p. 35).

Neconcordanța din original, dintre formă și conținut, l-a împiedicat pe traducător să folosească gerunziul *(spoznavajūc)* [3]. Formulată incorect, dar intenționat ironică, propoziționea exprimă o acțiune presupusă, bănuită. Sesizată de traducător, propoziția a fost tradusă prin condiționalul trecut *(by ma bol spoznal)*, care, spre deosebire de condiționalul prezent *(by ma spoznal)*, are tocmai calitatea de a exprima o acțiune petrecută în trecut ca nesigură, bănuită [4]. În acest fel, traducerea păstrează întocmai sensul originalului, unde verbul fiind la prezumtiv [5], a fost redat în limba slovacă printr-un mod asemănător: condiționalul optativ.

Eroii lui Caragiale folosesc uneori fraze lungi, fără legătură între ele, lipsite de un conținut logic, punctate cu pleonasme și nonsensuri [6]. Proprii

---

[1] Vezi în ac. privință, Eugen Pauliny, *Kratká gramatika slovenská*, Bratislava SPN, 1960, p. 107.

[2] Vezi, Eug. Pauliny, *op. cit.*, p. 108.

[3] Ca și în limba română, în limba slovacă subiectul gerunziului nu poate fi diferit de subiectul propoziției decît cînd ambele sînt exprimate, sau cînd reiese clar care este obiectul fiecăruia din cele două verbe. Vezi, în această privință, *Gramatica limbii române*, București, Editura Academiei R. S. România, 1966, ediția a II-a vol. I, p. 232 și Eug. Paulny, *op. cit.*, p. 109.

[4] Cf. Eug. Pauliny, *op. cit.*, p. 109.

[5] Cf. exemplul tipic de prezumtiv *oi fi mirosind*, folosit tot de Caragiale, citat și de *Gramatica limbii române*, vol. I, p. 223.

[6] Vezi și Șerban Cioculescu, *Din tipologia lui Caragiale*, în culegerea «Limbă și literatură», vol. VIII, București, 1964, p. 286.

stilului lui Caragiale, aceste *particularități sintactice* îl fac adesea intraductibil. Exemplul îl oferă schița *Situațiunea:*

— Ce se exagerează nene? Este o criză, care ascultă-mă pe mine, că dv. nu știți, care, mă-nțelegi, Statul cum a devenit acuma, eu după cum văz ce se petrece, că nu sînt prost, înțeleg și eu atîta lucru, findcă nu mai merge cu sistema asta, care cînd te gîndești, te-apucă groaza, monșer, groaza!... (CO, II, p. 176—177).

— Ako to, že sa zveličuje, braček? Ide a krízu, ktorú, počuvaj, lebo vy nič neviete, o takú krízu, rozumieš ma, až do ktorej sa teraz dostal štát, a ja, keď — vidím, čo sa robí, veď nie som hlupý, toľ ko aj ja rozumiem, ved už to ďalej nejde s týmto systémom, ktorý, keď si ho predstavíš, pochytí ťa hrôza, monšer, hrôza!... (CV, I, p. 126—127).

În traducere, textul este la fel de contorsionat ca și în original. Caragiale a transformat pronumele relativ *care* într-o conjuncție invariabilă menită să facă legătura cu propoziția subordonată. Traducătoarea a respectat acest lucru, așa încît formularea apare la fel de neclară ca și în original.

Mai greu de tradus au fost frazele în care vorbitorii leagă propozițiile subordonate prin *pentru ca.*

Spre exemplu:

— Dumneata nu vezi cum se încurcă lucrurile în politică, care nu poți *pentru ca* să știi de azi pe mîine cum poate *pentru ca să* devie o complicațiune... (CO, II, p. 178).

— Či nevidíš, ako sa v politike zamotávajú veci, veď nemôžeš vedieť, aby som tak povedal, ako z dneška na zajtrajšok môže nastať nejaka komplikácia... (CV, I, p. 129).

În introducerea propozițiilor completive sau finale cu *pentru ca (să),* în loc de *să* sau *ca să,* întîlnim un fenomen de contaminație între formule sintactice mai mult sau mai puțin sinonime [1]. În limba slovacă ele n-au putut fi traduse decît printr-un infinitiv (nemožeš *vedieť,* môže *nastať*), termenul de complinire *(pentru ca)* fiind deci evitat.

O greutate în traducere o prezintă și anacoluturile.

Spre ex., în *La hanul lui Mînjoală,* Caragiale scrie:

— „Cine-i?" *Hoții cei doi, fugi care-ncotro,* rămîne mutul cu frate-său mort în cîrcă. (CO, I, p. 330).

— „Kto je to? *Ti dvaja zlodeji ušli kade ľahšie,* zostal nemý s mŕtvým bratom na chrbte. (CV, II, p. 165).

Tolerată de limba literară, mai ales cînd este vorba de a reproduce vorbirea populară, construcția sintactică *hoții cei doi, fugi care-ncotro,* nu este totuși corectă. Caragiale a folosit-o cu bună știință; în traducere însă, ea apare marcată gramatical (zlodeji *ušli*). Traducătorul, respectînd regulile sintaxei limbii literare slovace, n-a mai ținut seamă de pronumele subiect al propoziției atributive *(care)* și a dat o propoziție de sine stătătoare, în care predicatul se acordă cu subiectul.

[1] Vezi Iorgu Iordan, *op. cit.,* p. 403.

De altfel, confruntînd originalul românesc cu traducerile, s-a constatat că greutatea cel mai des întîlnită este legată de sintaxa stilului lui Caragiale. Dacă pentru vocabular sau morfologie s-au găsit soluții remarcabile, în probleme de sintaxă normele limbii literare slovace nu le-au mai permis traducătorilor libertatea în alegerea construcțiilor.

În același timp, trebuie subliniat interesul traducătorilor de a pătrunde într-o operă a cărei originalitate de expresie reclamă un efort deosebit, totuși ascendent. În traducerile din literatura română în limba slovacă, operele lui Caragiale se înscriu printre cele mai reușite, atît prin frumusețea transpunerii, cît și prin alegerea făcută. Observația că din Caragiale s-a tradus în alte limbi la întîmplare și după preferințe subiective [1] își găsește explicația în necunoașterea trăsăturilor caracteristice personalității artistice a scriitorului. Jindra Hušková (care este de altfel o prietenă a literelor românești și o neobosită popularizatoare a literatrii noastre) a selecționat din Caragiale cele mai reprezentative lucrări. Analiza traducerilor dovedește că, J. Hušková și L. Floréan au înțeles sensul operei lui Caragiale, unde replica și cuvîntul au o anume relație legată de lumea și atmosfera evocărilor scriitorului. Dincolo de dimensiunea lor lingvistică, traducerile dovedesc însușirea conștiincioasă a posibilităților de relatare specifice artei lui Caragiale și atestă grija și exigența pentru respectarea artistică a valorilor.

Traducerile sînt mai mult decît meritorii, operele lui Caragiale în limba slovacă constituind un act incontestabil de cultură [2].

Ecoul operei lui Caragiale în limba slovacă nu se rezumă însă numai la traduceri. Interesul și prețuirea pentru creația lui Caragiale apar și mai convingător dintr-o serie de studii și articole consacrate personalității scriitorului nostru. Astfel, în studiul introductiv la primul volum al traducerilor, J. Hušková, discutînd criteriul de integrare a scriitorului român în arta realistă, sublinia la Caragiale forța de înfățișare a vieții și de creare a personajelor. În afara semnificației sociale a operei, la Caragiale autoarea studiului vede filonul realist și în problemele de compoziție, desprinse din proza acestuia. Întrucît în proza scriitorului nostru faptele anterioare se recompun adesea din relatările altor personaje, problemele de compoziție nu pot fi înțelese în afara lor. De aici, observația că „... fiecare personaj (al lui Caragiale — *G.C.*) vorbește într-o limbă proprie, deosebită, folosind expresii caracteristice...", iar despre maniera de creare a personajelor se spune: „... Caragiale a dat fiecărui personaj un nume, care trădează dinainte cititorului sau spectatorului trăsăturile de caracter..." [3].

---

[1] Vezi în această privință și Val. Panaitescu, *Caragiale peste hotare*, în «Iașul nou», IV, 1952, nr. 1, p. 134.

[2] Considerînd că cele mai multe traduceri, sub formă de opere, s-au făcut din Caragiale în diverse limbi în perioada 1950—1960, traducerile din slovacă se numără printre primele, după chineză și rusă (1951), ucraineană (1952), urmate de traducerile din germană (1959) și georgiană (1960). Vezi și I. L. *Caragiale sur les scènes roumaines et étrangères*, în *Buletinul* editat de Consiliul național al R. S. România pentru UNESCO, București, 1962, p. 123, precum și în «Viața Românească», nr. 6, 1962, p. 259 ș.u.

[3] J. Hušková, *I. L. Caragiale*, în CV, I, p. 19—20 „... Caragiale každú svoju postávu označil menom, prezrádzajúcim vopred čitateľovi alebo divákovi charakter osoby... Každá jeho postava hovorí zvláštnou, svojskou rečou, používa charakteristické úslovia..."

Opera lui Caragiale este citată ori de cîte ori se discută despre teatrul românesc. Într-un articol despre dramaturgia anilor 1840—1859, J. Hušková găsește tipuri și situații asemănătoare între piesele lui V. Alecsandri și comediile lui Caragiale. Vorbind de Lunătescu și Săbiuță din *Iașii în Carnaval*, autoarea precizează: „Acest cuplu oficial și-a găsit mai tîrziu analogia în renumita comedie a lui Caragiale *O scrisoare pierdută*, unde Pristanda, prea servilul polițai al prefectului Tipătescu, ne amintește de istețul Săbiuță" [1]

Observațiile judicioase ce decurg din analiza dramaturgiei lui V. Alecsandri și I. L. Caragiale, dovedesc o preocupare serioasă din partea cercetătoarei, care în concluziile articolului subliniază cu multă pătrundere rolul pe care opera lui Caragiale l-a avut în critica societății contemporane lui: „Trebuie relevat că I. L. Caragiale în comediile și schițele sale a sporit consecvent și necruțător critica societății burghezo-moșierești, pe care Alecsandri o ironizase numai" [2].

Exemplul lui Caragiale, întreaga valoare educativă a lucrărilor sale și ascuțimea lor critică constituie un mesaj despre care scriitorul Jiři Marek afirma: „Marele scriitor român, critic necruțător al societății în care a trăit și din a cărui operă răzbate sentimentul de solidaritate cu cei oprimați, ne vorbește într-o limbă pe care o înțelegem și noi... Operele lui vor constitui pentru poporul nostru un îndemn în lupta și munca sa..." [3].

Considerată de traducători model de perfecțiune artistică și literară, opera lui Caragiale a mijlocit cititorului slovac, cunoașterea unui reprezentant de seamă al literaturii noastre. Perfecta corespondență între fond și forma „îndelung muncită" a lăsat, pe drept cuvînt, realizatorilor traducerii impresia că I. L. Caragiale este, într-adevăr, un mare artist al limbii. Cîntărindu-i fiecare cuvînt ales și expresivitatea pe care acesta ar putea s-o degaje, traducătorii au înțeles că I. L. Caragiale este „... un mare dascăl și deschizător de drumuri nu numai prin creația sa dramatică dar și prin preocuparea pentru desăvîrșirea măiestriei artistice..." [4].

Aceste considerații nu vin însă numai din partea traducătorilor. La apariția operelor în limba slovacă, critica literară sublinia din nou deplina siguranță și maturitate a compoziției lui Caragiale. Unitatea artistică desăvîrșită, ritmul „momentelor", fabulația, cuvintele bine inspirate sînt atribute care atestă caracterul clasic și universal al operei lui Caragiale. Despre nuvelele lui Caragiale se spune că „... sînt ieșite de sub un condei mînuit cu multă măiestrie...", iar despre *O scrisoare pierdută* că „... este o piesă, care prin con-

[1] J. Hušková, *Rumunské divadlo v službách revolučných myšlienok rokov*, 1840—1859, în *Sborník Filozofickej Fakulty Univerzity Komenského* ročník XV, Bratislava, 1963, p. 149: „Táto úradná dvojica neskôr našla analógiu v slávnej veselohre I. L. Caragialeho *Stratený list*, kde pohotového Säbiuțu pripomína obzvlašť poskok prefekta Tipätesca policajt Pristanda".

[2] J. Hušková, *art. cit.*, p. 154: „Treba vyzdvihnúť, že Caragiale vo svojich veselohrách a črtách ešte dôslednejšie a ostrojšie umocnil kritiku spoločnosti buržoázne — veľ kostatkárskej, ktorú Alecsandri iba ironizoval".

[3] Vezi I. Șerdeanu, *Ecoul mondial al operei lui Caragiale*, în «Tribuna», VI, 1962, nr. 23, p. 5.

[4] J. Hušková, *Veľký vzor*, în revista «Kultúrny život», nr. 25, 9/VI, 1962, p. 5: „Caragiale je veľkým učiteľom a ukazovateľom ciest nielen vo svojej tvorbe dramatickej, ale aj starostlivosťou o zdokonalenie umeleckého majstrovstva".

cepția sa amplă, atinge, pe drept cuvînt, nivelul unei opere *clasice*, înscriindu-se în *tezaurul dramaturgiei universale...*" [1].

În acțiunea de răspîndire a operei lui Caragiale în limba slovacă, de o deosebită însemnătate sînt spectacolele cu piesele sale. Reprezentațiile teatrale constituie elementul cel mai activ, prin care autorul român a continuat să se facă aici cunoscut, chiar pînă în zilele noastre. În această privință J. Hušková mărturisește: „I. L. Caragiale se înscrie pe primul loc în alegerea repertoriului din piese românești... iar de-a lungul mai multor stagiuni și turnee, spectatorii au gustat cu bucurie umorul și ironia comediilor sale..." [2].

Într-adevăr, numai *O scrisoare pierdută* a întrunit aproximativ 40 de reprezentații, s-a difuzat de mai multe ori la radio și s-a transmis și la Televiziunea din Bratislava (la 23. III. 1965) [3].

Imediat după premieră, literatura de specialitate a remarcat originalitatea piesei și reușita interpretării ei. În revista «Divadlo» se spune: „... *O scrisoare pierdută* este o comedie satirică cu tipuri comice precis conturate, a căror bătălie pentru putere și bani este dezvăluită de autor printr-o întîmplare banală: pierderea unei scrisori de dragoste..." [4]. Banalitatea faptului, așa cum a fost ea sesizată de cronicar, constituie un motiv în jurul căruia autorul român scoate la iveală capriciile meschine ale personajelor, chiar atunci cînd acestea sînt, în aparență, inofensive: „... Agamiță Dandanache este un bătrîn degenerat, prăpădit, care nu poate să ajungă singur nici măcar pînă la scaun, în același timp este un șantajist de mare clasă..." [5]

Cronica nu se oprește numai la semnificația acestei comedii și a personajelor ei. Răspîndită în rîndul cititorilor slovaci, așa cum s-a arătat la început, și prin traducerile în limba cehă, opera lui Caragiale a mijlocit cunoașterea unei personalități de vază a culturii românești: „Prin preceptul său clasicizant—nota cronicarul — Caragiale apropie și mai mult România de Republica noastră (Republica Socialistă Cehoslovacă — *G.C.*) și adîncește cunoașterea culturii și popoarelor noastre..." [6].

În afara ecoului pe care comedia *O scrisoare pierdută* l-a avut imediat după premieră, pilda criticii lui Caragiale a fost adesea invocată în discuțiile despre

---

[1] Rudolf Skukálek, *I. L. Caragiale, Výber z diela I, II*, recenzie în revista «Slovenské Pohľady», nr. 9, 1955, p. 978: „... sú skutočnou ukážkou majstrovského narábania perom... Stratený list je to hra, ktorá šírkou koncepcie dosahuje skutočne úroveň diela klasického a zaraďuje sa do pokladnice svetového divadelného umenia".

[2] J. Hušková, *Traduceri din literatura română în limba slovacă*, în «Secolul XX», București, nr. 12, 1964, p. 204.

[3] Această comedie a avut premiera pe scena celui mai mare teatru din Slovacia (Teatrul Național Slovac din Bratislava) la 26.VI. 1953. Interpretarea s-a bucurat de o distribuție excelentă: Mikuláš Huba, Laureat al premiului de stat, în rolul lui Tipătescu, Karol Zachar, Laureat al premiului de stat, în rolul lui Pristanda, František Dibarbora în rolul lui Cațavencu ș.a.

[4] Igor Galanda, *Caragialov „Stratený list" na bratislavskej novej scene ND*, în revista «Divadlo», Praga, nr. IV, 1953, p. 1118: „Stratený list je satirická veselohra s ostro vyhranenými komickými tympi, ktorých zápas o moc a groš autor odkrýva na základe smiešnej prihody so strateným ľubostným listom..."

[5] *Art cit.*, p. 1118: „A Dandanache je neduživý, degenerovaný starec, ktorý nemôže vstupiť bez cudzej, pomoci ani na stoličku, no podvodník veľkého formátu..."

[6] *Art. cit.*, p. 1117: „Caragiale svojím klasickým odkazom ešte tuhšie pripútava Rumunsko k našej republike, prehlbuje poznanie našich národov a ich kultúr..."

„arta scenică și posibilitățile ei". În articolul *Păreri despre realismul de ieri și de azi* [1] se vorbea despre succesul *Scrisorii pierdute*, ca fiind în primul rînd rezultatul înțelegerii de către actori și regizori a dialogului specific pieselor lui Caragiale [2], iar într-o recenzie, la o culegere de teatru, apărută la Moscova [3], se face observația: „... Calitățile piesei românești, *O scrisoare pierdută*, au fost confirmate de succesul pe care această comedie l-a avut pe scenele de la Praga și Bratislava... meritele excepționale, dobîndite de I. L. Caragiale, sînt determinate în primul rînd de virtuozitatea cu care stăpînește mijloacele de expresie..."

Un element prețios în aprecierea valorii estetice a pieselor lui Caragiale sînt și părerile exprimate în presă de către actori. Julius Tréger, care a interpretat pe Spiridon în *O noapte furtunoasă*, mărturisește: „... Rîsul stîrnit de comediile lui Caragiale nu este... întotdeauna vesel. Sub masca glumei se ascunde crudul adevăr social, iar sub grimasa surprinsă parcă într-o oglindă strîmbă, se ascunde ghimpele înțepător îndreptat împotriva indecenței celor puternici ai vremii sale. Caragiale se bucură în zilele noastre de toată cinstirea și recunoștința. Este cel mai iubit autor român nu numai în țară, dar și peste hotare..." [4].

Îmbrățișată cu simpatie și admirație, opera lui Caragiale tradusă în limba slovacă este încă o dovadă a răspîndirii și succesului literaturii și culturii române peste hotare. Articolele, recenziile și cronicile închinate creației sale [5] îi afirmă pe deplin personalitatea. Realismul și interesul pentru contemporaneitate, originalitatea și suveranitatea sa artistică au făcut din scriitorul român o figură remarcabilă, iar opera sa se bucură în țara vecină de mare popularitate. Negreșit că noi traduceri din scriitorul român vor continua să se facă și de aici înainte. Ele vor ridica pe acest mare clasic pe o treaptă și mai înaltă, cinstindu-l ca pe unul din spiritele artistice cele mai pătrunzătoare ale vremii sale.

---

[1] Zoltán Rampák, *Úvahy o realizme včerajšom a terajšom*, în «Slovenské divadlo», Bratislava, nr. 4, 1955, p. 327—328.

[2] Am ținut să citățm acest articol, întrucît el, deși nu se ocupă în mod special de Caragiale (articolul făcea o analiză a repertoriului scenelor slovace la acea dată), totuși Caragiale stă ca model prin piesa sa, în alegerea și punerea în scenă a unor comedii de certă valoare universală. Este vorba, deci, nu numai de semnificația deosebită a piesei, dar și de faptul că reprezentarea cu succes a *Scrisorii pierdute* a rezolvat o serie de probleme legate de arta actoricească, care au putut fi aplicate și în transpunerea altor opere universale (cum ar fi de ex. *Revizorul* lui Gogol, despre care autorul articolului amintește).

[3] Vezi Nataša Tanska, recenzie la *Классическая драматургия стран народной демократии. Сборник пьес.* Составление и редакция переводов К. Державина, Moscova, 1955, în revista «Slovenské divadlo», nr. 1, 1956, p. 72: O hodnotách, rumunskej hry, *Stratený list* najlepšie svedčí úspech u obecenstva, ktorý táto hra dosiahla v pražskejbratislavskej insenácii... V stratenom liste, I. L. Caragiale dosahuje skvelé vysledky podmienené predovšetkým suverénnym zvládnutím výrazových prostriedkov svojho žánru..."

[4] În *Caietul Program* de la premiera comediei *O noapte furtunoasă*, Teatrul I. G. Tajovský, Zvoleň, 16.II.1957.

[5] Despre I. L. Caragiale, cu diverse ocazii au mai scris: J. Vdovjak, *Rumunský klasik na scene Národného divadla*, în ziarul «Ľud», VI, 1953, nr. 161 (7/VII) p. 4; Egri Viktor, *Stratený list, premiera veselohry na novej scene Národného Divadla*, în revista «Kultúrny život», VIII, 1953, nr. 28 (11/VII), p. 9; Vlado Dudaš, *Caragiale v slovenčine*, recenzie în revista «Kultúrny život», nr. 30, 1955.

ИОН ЛУКА КАРАДЖАЛЕ НА СЛОВАЦКОМ ЯЗЫКЕ

(Резюме)

В данной статье автор прослеживает судьбу произведений Караджале на словацком языке. Имея в виду тот факт, что с некоторыми произведениями Караджале словацкий читатель познакомился через посредство чешских публикаций, автор статьи анализирует, в первую очередь, переводы на словацкий язык драматических и прозаических произведений Караджале, начиная с 1953 года.

В статье отмечаются успешные попытки переводчиков переложить произведения И. Л. Караджале на словацкий язык, а также отклики литературной прессы на переводы. В рецензиях, хрониках и статьях, посвященных творчеству Караджале, указывалось, каким успехом пользовался румынский писатель в Чехословакии.

Постановка на сценах театров и комедий Караджале еще раз подчеркивает то, что румынский писатель стал известен широчайшим слоям чехословацкой публики. Пьесы Караджале, о которых с восхищением писала пресса, рассматривались как произведения, принадлежащие перу великого мастера.

Произведения Караджале на словацком языке являют собой наглядный пример признания румынской литературы за пределами нашей страны.

ION LUCA CARAGIALE TRADUIT EN LANGUE SLOVAQUE

(Résumé)

Dans cet article, l'auteur se propose de suivre le destin de l'oeuvre de Caragiale traduite en langue slovaque. Tout en faisant remarquer que certaines oeuvres de Caragiale avaient été connues par les lecteurs slovaques grâce aux publications tchèques, l'auteur analyse tout spécialement les traductions du théâtre et de la prose de Caragiale faites en langue slovaque à partir de 1953.

En soulignant les louables efforts des traducteurs pour une bonne transposition de I. L. Caragiale en slovaque, l'auteur met en évidence l'écho suscité dans la presse littéraire par la parution des traductions. Les comptes rendus, les chroniques et les articles consacrés à l'oeuvre de Caragiale révèlent l'appréciation accordée en Tchécoslovaquie à l'écrivain roumain.

La présentation des comédies de Caragiale sur les scènes des théâtres constitue elle aussi un élément actif par lequel l'écrivain roumain s'est fait largement connaître par le public tchécoslovaque. Appréciées par la presse de spécialité, les pièces de Caragiale ont été considérées comme étant l'oeuvre d'un auteur de grand prestige artistique.

L'auteur conclut en faisant remarquer que par les appréciations dont elle jouit, l'oeuvre de Caragiale traduite en langue slovaque constitue une preuve du prestige de la littérature roumaine au-delà des frontières.